

Universitatea *Alexandru Ioan Cuza* din Iași
Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice
Școala doctorală

REZUMAT
LUCRARE DE DOCTORAT

SCHIMBAREA ORGANIZAȚIONALĂ ȘI
REPREZENTĂRILE EI SOCIALE
-Cazul combinatului siderurgic din Galați-

Conducător științific:
prof. univ. dr. Mihai DINU GHEORGHIU

Doctorand:
Gabriela-Violeta IORDĂCHIȚĂ

Iași
2020

CUPRINS

CUPRINS /2

MULȚUMIRI /6

INTRODUCERE: COMBINATUL SIDERURGIC GALAȚI, DE LA SOCIALISM LA POSTCOMUNISM /7

1. IMPORTANȚA ISTORIEI SOCIALE ÎN STUDIUL DINAMICII UNUI COMBINAT SOCIALIST /8

1.1. De la istorie socială la ecologie socială /11

2. COMBINATUL SOCIALIST ÎN POSTCOMUNISM. *NOSTALGIA ȘI ȘANTIERUL CONSTRUCȚIEI UNUI NOU OBIECT DE STUDIU /14*

2.1. Tranzitologie postcomunistă, capitalism și dezindustrializare /20

2.2. De la reprezentările sociale la sociologia industrială, a muncii și organizațiilor /35

2.3. Era combinatul socialist o corporație? /38

3. COMBINATUL SIDERURGIC DIN GALAȚI-O SCHIȚĂ MONOGRAFICĂ /40

4. REALITATEA DIN TEREN ȘI METODOLOGIA CERCETĂRII /48

5. STRUCTURA LUCRĂRII /53

PARTEA I: DESPRE SCHIMBARE SOCIALĂ ȘI STRUCTURA COMBINATULUI SOCIALIST /56

1. PERSPECTIVE MULTIPLE DE ANALIZĂ A FENOMENULUI SOCIAL COMPLEX DE SCHIMBARE SOCIALĂ /57

2. ABORDAREA STRUCTURALIST CONSTRUCTIVISTĂ A CÂMPULUI ORGANIZAȚIEI INDUSTRIALE /63

3. SISTEMUL OPERAȚIONAL CONCEPTUAL AL CERCETĂRII /65

4. DEZVOLTAREA SECTORULUI SIDERURGIC, REPERE ISTORICE /67

PARTEA A II-A: CONSIDERENTE SOCIOLOGICE ASUPRA INOVAȚIEI TEHNOLOGICE, INDUSTRIEI SIDERURGICE ÎN ROMÂNIA ȘI A COMBINATULUI SIDERURGIC DIN GALAȚI /80

2. DE LA „COLUMNNA DE OȚEL A ȚĂRII” LA „GAURA NEAGRĂ A ECONOMIEI NAȚIONALE”-COMBINATUL SIDERURGIC DIN GALAȚI (1961-2001) ANALIZĂ DE CONȚINUT TEMATICĂ ÎN BAZA ARTICOLELOR DE PRESĂ /81

2.1. ASPECTE ALE EVOLUȚIEI ECONOMICO-ORGANIZATORICE ȘI TEHNOLOGICE /87

Perioada 1961-1968 /88

Perioada 1969-1972 /95

Perioada 1973-1981 /98

Perioada 1982-1989 /104

Perioada 1990-2000 /110

3. DE LA ECONOMIA CENTRALIZATĂ LA PIAȚĂ LIBERĂ-
PRIVATIZAREA COMBINATULUI SIDERURGIC DIN GALAȚI /155

**PARTEA A III-A: CAZUL COMBINATULUI SIDERURGIC DIN
GALAȚI (1961-2016). ANALIZA DATELOR OBȚINUTE DIN
INTERVIURI ȘI DIN ARHIVE /159**

1. CÂTEVA BIOGRAFII SEMNIFICATIVE /160

2. TRAIECTORII ȘI MOBILITATE PROFESIONALĂ, DEZVOLTARE
URBANĂ, COMBINATUL CA ȘCOALĂ /169

3. MUNCA ÎN COMBINAT ȘI EVOLUȚIA PERSONALULUI /176

4. FUNCȚIILE ÎNDEPLINITE DE P.C.R. ÎN CADRUL
COMBINATULUI/186

5. SERVICIILE DE SECURITATE-RECRUTARE, REFUZURI ȘI
COLABORARE /191

6. REVOLUȚIA DIN `89 *VĂZUTĂ* DIN COMBINAT /193

7. PROBLEME TEHNOLOGICE ȘI ACCIDENTE /204

8. MIȘCAREA SINDICALĂ /210

9. EXPERIENȚELE SCHIMBĂRII-RESTRUCTURĂRI DE PERSONAL,
ÎNCHIDERI DE OBIECTIVE, FURTURI, DEZINDUSTRIALIZARE ȘI
NOSTALGII /221

10. VIITORUL ÎN ALB ȘI NEGRU /230

**PARTEA A IV A: REPREZENTĂRILE ASUPRA COMBINATULUI
SIDERURGIC DIN GALAȚI. ANALIZA DATELOR OBȚINUTE
PRIN CHESTIONAR /235**

1. SUBIECȚI, IPOTEZE ȘI METODĂ /236

2. PRELUCRAREA DATELOR ȘI REZULTATE OBȚINUTE /237

**PARTEA A V-A: CONCLUZII FINALE, LIMITE ȘI DIRECȚII
VIITOARE DE CERCETARE /245**

BIBLIOGRAFIE /249

ANEXE /257

Situația interviurilor /258

Prezentarea generală a interviurilor. Cadrele interviurilor/259

Chestionare /291

Ghid de interviu /296

Declarație de consimțământ /305

Lista tabelor /306

Lista graficelor /307

Mențiune: *Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/133675 „Inovare și dezvoltare în structurarea și reprezentarea cunoașterii prin burse doctorale și postdoctorale (IDSRC-docpostdoc)”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.*

În perioada **iunie 2014-septembrie 2015** am fost bursier doctorand în cadrul proiectului mai sus amintit, beneficiarul fiind Academia Română, Filiala Iași.

Mulțumiri

Această lucrare este rezultatul implicării multor oameni care m-au îndrumat sau m-au ajutat să o finalizez. Pe această cale, țin să îmi arăt toată prețuirea și recunoștința domnului profesor Mihai Dinu Gheorghiu, fără de care nu aș fi putut să scriu astăzi aceste rânduri. Din cadrul Departamentului de Sociologie și Asistență Socială a Universității „A.I. Cuza” din Iași mulțumesc domnului profesor Adrian Netedu pentru sugestiile interesante de care am ținut seamă pe parcursul lucrării, de asemenea, îl amintesc pe domnul profesor Laurențiu Șoitu care mi-a făcut legătura cu domnul C.C. care mi-a acordat un interviu de excepție despre combinatul de la Galați, Îi mulțumesc, de asemenea, domnului profesor Ion Cordoneanu, care mi-a recomandat-o pe doamna Diana Talabă, cea care mi-a tehnoredactat o parte din interviurile din această lucrare, o muncă laborioasă și îndelungată, de cealaltă parte ocupându-se și tatăl meu. Nu îl voi uita pe domnul profesor Mihai Curelaru, fără sugestiile căruia nu aș fi putut realiza prelucrarea chestionarului despre reprezentările sociale, dar nu o pot uita aici nici pe inimoasa doamnă, Mioara Popa, președintele fundației IKON, care s-a implicat, de la prima rugămintă, în a distribui chestionare colegilor de la Universitatea Vârstei a Treia, din cadrul Universității „Dunărea de Jos” din Galați.

Mulțumiri adresez următoarelor instituții: Bibliotecii „V. A. Urechia” din Galați, unde mi-am petrecut zeci de ore răsfoind cotidianul Viața Nouă/Liberă și Direcției Județene a Arhivelor Naționale din Galați, care mi-a pus la dispoziție Fondul Comitetului Partidului Comunist Român al combinatului Siderurgic Galați.

Nu în ultimul rând, țin să mă înclin în fața tuturor celor care au avut amabilitatea și încrederea în mine pentru a-mi acorda un interviu.

Schimbarea organizațională și reprezentările ei sociale-Cazul combinatului siderurgic din Galați, este un proiect doctoral care continuă o muncă de cercetare începută în anul 2003, concretizată în acel moment într-o lucrare de licență și în articolul: „Considerente sociologice despre privatizarea și restructurarea S.C. SIDEX S.A. Galați”, publicat în *Revista de cercetare și intervenție socială*¹.

Combinatul siderurgic de la Galați a fost gândit să servească dezvoltării întregului sistem al industriei naționale. Într-o bună măsură proiectul socialist a și reușit. Construcția combinatului a implicat zeci de mii de oameni, s-au implementat unele dintre cele mai noi tehnologii pentru acel moment în siderurgie, și un efort financiar enorm pentru România acelor timpuri. Toate au condus la o schimbare radicală a vechiului oraș comercial, port la Dunăre, Galațiul, odinioară plin de case, drumuri pietruite, multe desfundate și noroioase, cu betonul cartierelor întregi de cvartale și blocuri turn, specifice arhitecturii comuniste.

Importanța acestui combinat pentru conducerea politică din acele vremuri poate reieși, de exemplu, dintr-un discurs al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim secretar PMR:

---

¹ Gabriela Violeta Iordăchiță, „Considerente sociologice despre privatizarea și restructurarea S.C. SIDEX S.A. Galați”, în *Revista de cercetare și intervenție socială*, vol. 6, Septembrie 2004, Ed. Lumen, Iași, pp. 797-806, disponibil la adresa web: <http://www.rcis.ro/ro/section1/6-volumul-6-2004-septembrie/75-considerente-sociologice-despre-privatizarea-si-restructurarea-sc-sidex-sa-4.html>.

„Centrul siderurgic de la Galați—obiectiv principal pe viitorii 10 ani ai programului de perspectivă—va avea un rol de cea mai mare importanță în dezvoltarea tuturor ramurilor economiei la nivelul cerut de sarcinile desăvârșirii construcției socialismului. Construirea acestei grandioase lucrări, prevăzută în proiectul de Directive, a fost primită cu deosebită însuflețire de întregul nostru popor.”

(Gh. Gheorghiu-Dej, *Raport la cel de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român*, 1960)

Combinatul gălățean a făcut parte totodată și din proiectul național mai amplu al puterii politice de atunci, de la București, care a mizat pe câștigarea independenței economice față de Moscova. Sunt doar câteva dintre aspectele care justifică studierea fenomenului pe care l-a reprezentat combinatul de la Galați și cum s-a reflectat transformarea² lui de-a lungul timpului în ochii celor care l-au cunoscut, atât din interiorul său, cât și a celor care nu au fost direct implicați în activitatea lui, în diferitele sale etape pe care le-a traversat în mai bine de jumătate de secol.

Scopul general al prezentei cercetării a fost acela de a surprinde din unghiuri diferite *dinamica organizațională* a acestui (fost) gigant industrial: din perspectiva *istoriei sociale*, propunând o *schită monografică* a ceea ce a fost o adevărată „corporație socialistă” pentru a se transforma, în urma

---

² În această unitate siderurgică lucrează în acest moment 5500 de oameni, la care se adaugă angajați de la câteva zeci de firme locale care o mai deservesc.

privatizării, într-o nouă întreprindere multinațională; de a examina, în partea introductivă, principalele concepte puse în circulație în literatura consacrată azi unui asemenea obiect. Conceptul de *schimbare socială* a ocupat un loc central în cercetarea noastră, alături de care am trecut în revista cel de *costuri sociale* (la nivel individual sau comunitar), *strategiile de adaptare* (ale oamenilor și ale organizației), precum și *nostalgia, tranziția*, sau „noul spirit al capitalismului” etc. Am acordat, de asemenea, un loc important în cadrul lucrării *reprezentărilor sociale*, pentru a putea confrunța schimbările organizaționale cu schimbările intervenite la nivelul sistemului de reprezentări ale personalului. Dimensiunea monografică a lucrării noastre a fost întărită prin examinarea unor aspecte legate de legislația referitoare la sectorul siderurgic în diferite contexte geopolitice, de legislația muncii în mod specific. Procesul globalizării ne-a interesat de asemenea în condițiile în care, în urma privatizării intervenite în 2001, combinatul a devenit parte a unei multinaționale, un jucător important la nivel global în siderurgie³.

Trei obiective principale am avut în vedere în cercetarea noastră:

- ✓ ***O1) Identificarea schimbărilor organizaționale din cadrul combinatului siderurgic din Galați petrecute de-a lungul unei jumătăți de secol și desprinderea semnificației lor sociologice.***

---

³ Combinatul siderurgic de la Galați a fost vândut de statul român către LNM Holding NV, în noiembrie 2001, aflat sub patronajul familiei Mittal, cu suma de 70 milioane dolari. Mittal Steel a fuzionat, în anul 2016, cu grupul Arcelor, devenind ArcelorMittal, iar combinatul de la Galați a fost revândut, în vara lui 2019, grupului Libery House.

- ✓ *O2) Analizarea reprezentărilor sociale despre combinat și dinamica lui ca organizație.*
- ✓ *O3) Analiza interrelaționării dintre dinamica combinatului ca organizație semnificativă din perspectivă socială și economică pentru populația orașului Galați și biografiile individuale ale unor angajați.*

Ipotezele care au stat la baza cercetării au fost următoarele:

- Având în vedere rolul avut în structura economiei naționale, dar și a CAER, (în fostul lagăr socialist), activitatea combinatului a fost mai eficientă/mai stabilă în perioada comunistă decât după 1989.
- Din perspectivă economică, combinatul de la Galați a avut o evoluție tipic *corporatistă* în perioada comunistă, preluând în timp o funcție socială pentru salariații proprii, dar și pentru comunitate, prin contribuții semnificative în plan social, educațional, cultural sau sportiv. Transformările de după 1989 au redus radical funcțiile îndeplinite în comunitate de către combinat.
- Privatizarea combinatului siderurgic de la Galați a fost mai degrabă rezultatul lipsei de strategii și de politici publice coerente la nivel central/local, în vederea adaptării la noile realități socio-economice europene/mondiale, prin reorientarea industriei de profil și a piețelor de desfacere, și mai puțin a efectelor datorate tranziției economice din România de după căderea comunismului.

Am fixat aceste obiective și datorită faptului că acest combinat siderurgic de la Galați are o valoare de simbol, încă de la începutul existenței sale și până astăzi, s-a conturat în mentalitatea oamenilor ca una dintre mărcile emblematice de identificare a orașului de la Dunăre, „locul unde se produce oțel și tablă”.

Întrebările de la care am plecat în vederea construirii cercetării au fost următoarele: care sunt/au fost dificultățile cu care se confruntă/s-a confruntat combinatul?; care sunt problemele pe care le întâmpină angajații actuali ai combinatului?; ce s-a schimbat în bine/în rău comparativ cu ceea ce a fost combinatul înainte de 1989?

Am identificat șase etape, adaptând ciclurile *valurilor* din teoria lui Kondratiev⁴, pe care combinatul Siderurgic din Galați le-a parcurs de-a lungul existenței sale: 1) **construcția ca firmă socialistă** (1961-1968), 2) **creșterea și dezvoltarea** (1969-1981), 3) **apogeul** (1982-1990), 4) **destructurarea tranziției** (1991-2000), 5) **transformarea postcomunistă** (2001-2018), 6) **relansare sau disipare** (2019-...).

Structurată în șase părți, această cercetare despre combinatul siderurgic de la Galați este o reflectare comparativă, cu punctul de referință în interiorul acestei organizații productive. Din această poziție observăm două societăți ideologice diferite: sistemul totalitar comunist și

---

⁴ Teoria lui Nikolai Kondratiev este cunoscută sub numele de K-Waves Model sau Ciclu economic lung care are patru trepte sau *valuri*, (Prosperitate, Recesiune, Depresiune și Îmbunătățire). Aceste *valuri* se succed ciclic în intervale mari de timp cuprinse între 40 și 60 de ani.

postcomunismul care i-a urmat. Este o inițiativă originală de a studia fenomenul complex al schimbării sociale.

În **partea introductivă** facem o scurtă incursiune asupra unor concepte importante pentru această cercetare, precum: istorie socială, tranzitologie, nostalgie, corporație socialistă, capitalism, postcomunism, dezindustrializare, reprezentări sociale. Tot aici, detaliem obiectivele, ipotezele și metodologia utilizate.

Pentru ca cititorul să înțeleagă mai bine terenul vizat de cercetare, am realizat o prezentare generală a organizației, pentru a familiariza cititorul cu aceasta, așa cum arăta ea în momentul de maximă dezvoltare, sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90.

Pentru a nu lăsa loc de confuzii, am expus, în finalul acestei părți, toate denumirile pe care le-a purtat în timp combinat siderurgic de la Galați.

Prima parte o deschidem prin menționarea câtorva repere teoretice despre conceptul de schimbare socială, și factorii schimbării sociale. Având în vedere că am considerat schimbarea socială un concept central al întregii cercetări, firul ei roșu, am ilustrat aici și sistemul operațional conceptual pe care l-am utilizat.

Pentru o mai bună înțelegere a schimbărilor care au intervenit în timp în cazul combinatului de la Galați și a cauzelor lor, ne-am raportat la o serie de informații de natură istorică despre dezvoltarea sectorului siderurgic în lume, dar și în România, inovațiile tehnologice fiind un important factor care i-au marcat evoluția.

Am cuprins, în **cea de-a doua parte**, rezultatele unei munci de documentare asupra conținutului articolelor despre combinat, publicate într-un cotidian local gălățean. În acest fel, am realizat o inventariere a evenimentelor reflectate de presă despre combinat⁵, din anul 1960 și până la privatizarea din 2001, dar am avut în atenție și repercusiunile acestora asupra salariaților. Din analiză se observă contextul economico-politic și termenii în care se prezintă situațiile de către presă, nu totdeauna imparțială și obiectivă.

Analiza datelor obținute din interviuri și din arhive este realizată în **partea a treia**, aici am concentrat diverse aspecte ale vieții de zi cu zi din combinat, probleme cu care se confruntă angajații, nemulțumirile lor, experiențe ale schimbării în interiorul organizației cum ar fi: închideri de secții, desființarea unor locuri de muncă, reconversie profesională, avansare ierarhică, disponibilizări, accidente, mișcarea sindicală, aspecte din trecutul organizației, funcțiile îndeplinite de PCR în combinat, cum au trăit unii angajați momentul Revoluției din 1989, felul în care văd ei viitorul combinatului.

Partea a patra conține rezultatele cercetării obținute în urma prelucrării unui chestionar, având ca tematică reprezentările sociale asupra combinatului de la Galați, aplicat pe un eșantion de 137 de subiecți. Prelucrarea datelor am realizat-o cu ajutorul unui soft, Evocation 2005, care a fost conceput în baza tehnicii asocierii libere între termeni

---

⁵ La începuturi era vorba doar de șantierul său.

În partea a cincea prezentăm limitele cercetării, concluziile și noi direcții în care se poate continua pe viitor acest demers investigativ.

Am utilizat o **bibliografie** în care am inclus lucrări de interes pentru cercetarea noastră, cărți scrise de autori români: Henri Stahl, Adrian Neculau, Cornel Ban, Vlad Georgescu, Mircea Malița, Mara Mărginean, Bogdan Murgescu, Vladimir Pasti, Cătălin Zamfir, dar și autori străini: Emile Durkheim, Raymond Boudon, Pierre Bourdieu, Svetlana Boym, Anthony Giddens, Serge Moscovici, Thomas Piketty, Karl Polany, Jean Starobinski, Peter Sztompka, Katherine Verdery ș.a.

La **anexe** prezentăm cadrele interviurilor, care sunt rezumate de o singură pagină ale fiecăruia dintre cele 32 de interviuri realizate, ghidul de interviu utilizat, chestionare, organigrame ale combinatului siderurgic din Galați și alte documente utile cercetării.

Nu puține au fost provocările abordării unui subiect legat de transformările din post-comunism ale unei organizații productive, de mari dimensiuni, construită în trecuta economie centralizată, așa cum au fost văzute ele de angajați, foști angajați, presă scrisă. Într-o primă fază, m-am confruntat cu dificultăți în colectarea datelor⁶, apoi cu volumul mare de informație strâns, care necesita o prelucrare atentă. Apoi, într-o a doua fază, trebuia să rezolv problemele ridicate de comprehensivitate, analiză, interpretare și cadrare a acestora. Tema este mai puțin întâlnită în cercetările sociologice din România și e atinsă doar tangențial în lucrări cu caracter istoric.

---

⁶ Ne referim aici la problemele pe care le-am întâmpinat în a găsi persoane care să aibă disponibilitatea de a avea o discuție înregistrată despre munca lor în cadrul combinatului.

Din rațiuni ale cercetării am recurs la o explorare a trecutului, nu tocmai îndepărtat, al regimului comunist din țara noastră, prin intermediul datelor istorice semnificative din perioada de interes, dar și prin apelul la memoria celor intervievați. Acest apel la memorie ne-a adus la o identificare neprevăzută (*serendipity*⁷) a unei „nostalgii” de care par a fi cuprinși unii dintre subiecții intervievați. Pentru aceștia combinatul siderurgic din Galați în perioada de dinainte de decembrie 1989 a reprezentat un moment de vârf economic de dezvoltare a zonei, comparativ cu situația din prezent. De altfel, cercetătorul însuși ar putea fi chiar bănuț de aceeași nostalgie prin incursiunea în acest trecut. Intenția cu care am pornit cercetarea a fost însă diferită și a fost legată, după cum am mai menționat, de studierea dinamicii unei organizații pe o perioadă mai lungă în timp, prin intermediul reprezentărilor sociale despre aceasta. Apariția „nostalgiei” în cadrul cercetării am constatat-o ulterior, după realizarea interviurilor, moment în care am început să căutăm în conținutul acestora răspunsuri la mai multe întrebări care și-au făcut loc: „*de ce această nostalgie a*

---

⁷ Conceptul de *serendipity* a fost dezvoltat pentru prima dată în lucrarea *The Travels and Adventures of Serendipity*, scrisă în anii '50 de către doi renumiți sociologi Robert K. Merton și Elinor Barber, care în mod curios nu a fost publicată în acel moment, în schimb a fost menționată în cercurile științifice ale vremii. În lucrarea *Social Theory and Social Structure*, The Free Press, New York, 1968, Merton explică în introducere că *serendipity* reprezintă „descoperirea întâmplătoare de către o minte pregătită a unor lucruri noi care nu au fost căutate în mod intenționat de la început”. În aceeași lucrare, la pagina 158, Merton specifică faptul că „un pattern *serendipity* se referă la o situație destul de comună de observare neanticipată a unui datum strategic care devine ocazie pentru dezvoltarea unei noi teorii sau pentru extinderea unei teorii existente.” (*trad. n.*)

*oamenilor după trecuta perioadă comunistă muncită în combinat?”, „ce a fost pe atunci atât de bun pentru a merita reamintirea cu regret a acelor vremuri?”, „cum funcționa și care erau resorturile comunismului de întreprindere din moment ce regimul reușise să lase o atât de puternică amintire în sens pozitiv?”, „cum este interpretat prezentul organizației prin raportare la experiențele de muncă trecute?”. Astfel, cursul pe care l-a luat cercetarea ne-a dirijat spre a-i înțelege mai bine pe acești oameni cuprinși de *nostalgia* pentru ceea ce a fost. Am constatat că de fapt nostalgia pentru trecutul comunist al combinatului a ajuns să reprezinte un fenomen social prezent în rândurile generațiilor care au muncit în perioada comunistă. Am vrut în aceeași măsură să explorăm și modul în care generațiile mai tinere, care nu au avut de-a face cu munca în comunism, își reprezintă realitatea aceleiași organizații. Lucrurile pe care le-am aflat de la cei mai tineri, cu toate că ne-am fi așteptat ca ei să aducă în discuție progresul tehnologic, re tehnologizarea combinatului, eficiența noului management etc. să contrazică cumva nostalgicii din generațiile mai în vârstă. Aceștia ne-au zugrăvit însă o realitate a întreprinderii la care ne-am fi așteptat mai puțin, marcată de nemulțumirea față de salariile mici, de împovărarea cu sarcini de lucru, de multiplele subordonări, de unele mașini cărora nu li se poate asigura mentenanță corespunzătoare datorită zgârceniei cu care se aprobă cele necesare, punând în pericol viața oamenilor, de stres, de avantaje profesionale pe care le primesc cei „cu relații” la conducere, de munca până la epuizare, de frica de a-și pierde locul de muncă, de dezamăgire și lipsa de perspectivă.*

Pe parcursul cercetării am descoperit o nostalgie a subiecților intervievați în legătură cu trecutul combinatului. Ea apare chiar și la cei mai tineri care recunosc admirativ

profesionalismul cu care s-a construit combinatul de către generațiile predecesoare. Toate acestea ne-au adus în punctul de a privi cu mai multă atenție definirea conceptului de nostalgie.

Cuvântul „nostalgie” este compus etimologic din alte două cuvinte provenite din limba greacă: *νόστος*, care semnifică reîntoarcerea acasă, în sensul metaforic din Odissea lui Homer, și *άλγος*, sinonim cu durerea. Am putea specula sensul nostalgiei ca fiind echivalentul românesc al dorului ca resort psihic motivator în vederea traversării obstacolelor interpuse în drumul de reîntoarcere acasă sau ar putea fi la fel de bine vorba de durerea trăită la revederea locurilor de origine care nu mai corespund formeii în care au fost cunoscute de cel ce se reîntoarce, poate fi și un soi de dezamăgire în legătură cu prezentul acestora privit prin prisma unui trecut mai bun, mai favorabil.

În cazul combinatului majoritatea persoanelor intervievate s-au arătat în unele momente ale interviurilor cuprinse de sentimente nostalgice în privința trecutului comunist. Privite în ansamblu, interviurile indică faptul că acești oameni nu regretau regimul ideologic în sine. Din mâinile lor, a acelor generații active profesional în anii '60, '70, '80, s-a dezvoltat o societate într-un timp relativ scurt, s-au construit multe locuințe, s-a dezvoltat o industrie, pe când acum, în comparația lor cu prezentul, constată că ceea ce s-a construit se dărmă, fără a se mai ridica ceva substanțial în loc. Din acest motiv, considerăm că se face o nedreptate acestor oameni când sunt etichetați ca fiind nostalgici ai comunismului. Vechii „combinatiști”, cum mai erau numiți, nu sunt niște nostalgici ai unui regim politic comunist, ci sunt niște nostalgici după ceea ce s-a realizat și ceea ce au simțit că erau ei și

România în acei ani. Majoritatea subiecților cu care am vorbit s-au arătat entuziași să vorbească de acele timpuri în care au trăit intens și cu satisfacții importante în viața profesională. Această constatare face să considerăm nostalgia identificată în sensul său pozitiv de Fred Davis, ca o amintire dulce și plăcută a unui trecut, o reconstituire din memorie a ceea ce a fost. Din interviurile realizate am înțeles însă că această reconstituire a trecutului are și un termen de comparație, prezentul considerat problematic, nesigur, plin de necunoscute. Exercițiul acesta de memorie pe care acești oameni îl fac este de fapt unul profund reflexiv asupra prezentului, este venit pe calea experienței a ceea ce ei au trăit în trecut, o lume-viață în sens husserlian. Nostalgia se transformă astfel într-o emoție resursă ,ca o rezistență împotriva situației prezente, nemulțumitoare, în comparație cu ceea ce au fost și au trăit în trecut.

Cuvântul *postcomunism* este alcătuit din prefixul *post* și *comunism*, ceea ce indică sensul a ceva ce vine după altceva, așa cum sunt și cazurile altor cuvinte compuse: *postuniversitar*, *postmeridian*, *post-factum*, *post-scriptum* etc. Așadar, postcomunismul se referă la o societate care anterior a fost sub conducere comunistă. Problema pe care o sesizăm aici este legată de faptul că în spațiul public românesc s-a considerat adeseori, în mod eronat, că această perioadă este doar una de tranziție lineară dinspre comunism spre capitalism și democrație. Termenii cei mai uzitați pentru a o denumi fiind cei de „tranziție spre economia de piață” și „tranziție spre democrație” care vor fi realizate prin aplicarea *rețetarului* „politicilor neolibérale”, promovate în special de două instituții financiare mari, FMI și Banca Mondială. Legarea democrației de politicile liberale, promovată intens în mass-media, a servit clasei politice decedente, de după 1989, ca sintagme *inculcate*

*symbolic și insidios impuse*⁸ cu care s-au împachetat decizii economice luate fără o viziune de ansamblu asupra evoluției țării și dureroase pentru populație prin consecințele lor⁹ mai puțin așteptate. S-a lăsat, în mod voit, impresia unei relații deterministe a tranziției liniare de la fostul regim autoritar comunist către democrație, doar prin intermediul politicilor neolibérale care își propuneau, printre altele, restructurarea fostelor întreprinderi socialiste și privatizarea lor rapidă, scopul final fiind crearea economiei de piață. Printre efecte se numără, pierderea de locuri de muncă și creșterea ratei șomajului, inflația, privatizările păguboase, dezindustrializarea țării, afaceri oneroase, furturi din bugetul public, miliardari făcuți peste noapte etc.

Denumirea de *postcomunism* dată perioadei istorice distincte de după 1989, cu caracteristicile sale, a început să fie folosită abia mai târziu, în anii 2000, în cercurile științifice, ca o contrareacție firească împotriva reduționismului determinist al acestei tranzitologii.

---

⁸ În capitolul „Mitul «mondializării» și Statul social european”, din lucrarea *Contraofensive. Argumente în sprijinul rezistenței împotriva invaziei neoliberale*, Editura Meridiane, București, 1999, Pierre Bourdieu analizează mecanismele impunerii gândirii neoliberale la nivel global, situație de la care România nu a fost deloc exceptată.

⁹ Pierderea masivă de locuri de muncă prin închiderea de întreprinderi, scăderea puterii de cumpărare a salariilor, prin prăbușirea valorii leului, (chiar și cu 200% sau 300% anual), creșterea accelerată a prețurilor, de până la 35 de ori în primii ani de după 1989 etc.. Situație care a dus la sărăcirea accelerată a unei importante părți din populație.

Contrar opiniei comune, conceptul de „tranzitologie”¹⁰ nu s-a născut însă după evenimentele care au cuprins Europa prin căderea zidului Berlinului, ci s-a dezvoltat cu mult timp înainte. Îl regăsim în scrierile lui Niccoló Machiavelli, care a fost, de altfel, considerat *părintele* său, dar totodată și un critic al modului determinist în care a fost utilizat, după precizarea lui Philippe C. Schmitter¹¹. Același termen a servit, în același mod eronat ca denumire, de exemplu, pentru transformările, ulterior eșuate de la linia democrației, din anii `70, în America Latină (Ecuador, Chile și Bolivia), Portugalia, Turcia, Thailanda, Nigeria ș.a. De unde reiese faptul că democratizarea unei societăți totalitare printr-un proces de tranziție nu este întotdeauna valabilă. O multitudine de alți factori naționali și internaționali se pot interpune, iar rezultatul schimbărilor să fie contrar așteptărilor inițiale, adică, în loc de mult dorita democrație după o dictatură, să avem de-a face, după o anumită perioadă de respiro, cu instaurarea unui nou regim dictatorial. Din acest motiv, considerăm că paradigma tranzitologiei este eronată.

O altă problemă cu care s-a confruntat și încă se confruntă societatea postcomunistă românească este aceea legată de dezindustrializarea într-un timp relativ scurt a țării, care a condus la o serie de efecte economice și societale în lanț¹² ca urmare a aplicării reformelor.

---

¹⁰Philippe C. Schmitter, *Reflections on Transitology-Before and After*, articol descărcat de la adresa: www.eui.eu/Documents/DepartmentsCentres/SPS/Profiles/Schmitter/ReflectiononTransitologyrev.pdf.

¹¹ *Ibidem*, p. 2.

¹² Spre exemplu, putem include aici ceea ce în științele economice poartă denumirea de *stagflație* care definește situația unei țări cu o creștere economică mică sau inexistentă, inflație ridicată și o rată a

Se vehiculează ideea conform căreia dezindustrializarea în ansamblul ei ar fi de fapt un fenomen normal al timpurilor noastre. Ea s-ar datora globalizării și evoluției surprinzătoare a tehnologiei și, prin intermediul acesteia, a transporturilor, a prelucrării informației și comunicării. Toate acestea ar sta la originea dezindustrializării datorită faptului că producția ajunge să se concentreze cu predilecție în cadrul unor corporații, veritabili jucători naționali, regionali sau globali, care își creează centre productive avantajoase, prin delocalizare, cu costuri reduse, bine poziționate geografic și cu acces facil la forță de muncă ieftină și specializată, a căror produse elimină producția locală din zonele în care exportă produsele. O altă situație este cea în care corporațiile multinaționale preiau unele întreprinderi mai vechi de pe piață, ca ulterior întreaga corporație să beneficieze de această nouă piață de desfacere, împreună cu diferitele avantaje pe care aceste întreprinderi și le-au creat în timp, piețe de desfacere, clienți sau relații. Pe de altă parte, soarta întreprinderilor producătoare mari și medii care nu au fost preluate de corporații mari devine incertă, ele neputând, în multe cazuri, să facă față concurenței marilor corporații. Unele dintre acestea își închid rapid și definitiv porțile, altele, în lipsa protecției statului și a unei bune administrări, devin tot mai vulnerabile pe piață, ceea ce este speculat de diverși *aventurieri* economici care le cumpără în condiții de multe ori controversate, la prețuri derizorii. Acești *aventurieri* economici sunt foarte dornici să se îmbogățească rapid, motiv pentru care preferă să închidă întreprinderile cumpărate pentru a le valorifica pe piață numai echipamentele, instalațiile, terenul. Logica acestor acțiuni de distrugere economică este relativ

---

șomajului înaltă. România s-a confruntat cu stagflația la începutul anilor '90.

simplică, investițiile pentru rețehnologizare s-ar dovedi prea costisitoare, îndeplinirea unor standarde de calitate prea complicată, iar recucerirea sau căutarea unor noi piețe de desfacere, prea cronofagă. Astfel că, multe dintre aceste întreprinderi ajung în acest fel să dispară de pe piață prin falimente răsunătoare, lăsând în urma lor o comunitate dezamăgită, fără locuri de muncă și sărăcită. Totuși, nici faptul de a face parte dintr-o corporație multinațională nu reprezintă o garanție a menținerii pe piață a unei întreprinderi producătoare¹³ pentru că instabilitatea piețelor, crizele sistemului capitalist, riscul falimentului și al pierderii locului de muncă reprezintă o sabie a lui Damocles care atârână deasupra tuturor.

După industrializarea și urbanizarea României începând cu anii `50¹⁴, în baza ideologiei comuniste, discuția asupra cauzelor dezindustrializării care a urmat, mai ales după căderea regimului totalitar, nu o vom detalia mai mult. Dacă la baza fenomenului de dezindustrializare s-ar fi aflat cauze externe și/sau interne nu putem să dăm un răspuns aici. Am

---

¹³ Vezi, de exemplu, situația închiderii, în 2008, a Fabricii de asamblare din Moraine, Ohio, a General Motors, o adevărată colană vertebrală de peste 30 de ani pentru comunitatea locală, pe fondul scăderii vânzărilor de mașini. Sfârșitului fabricii, cu poveștile impresionante și pline de emoție ale unora din foștii săi angajați au fost surprinse în documentarul lui S. Bogner, (2009), *The Last Truck: Closing of a GM Plant*, H.B.O. Films.

¹⁴ Un studiu interesant privind legătura dintre industrializare și dezvoltarea urbană este studiul lui Radu Săgeată, „Industry-an urban developer, case study: iron and steel industry in Romania”, publicat în *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, No.39E/2013, pp.160-179, disponibil: <http://rtsa.ro/tras/index.php/tras/article/view/130>, (accesat: 14.11.2014).

dorit doar să prezentăm câteva perspective ale unor cercetători asupra situației în care s-a situat România de-a lungul anilor. În continuare, ne vom axa pe exemple care vizează industria siderurgică.

Putem observa contracția producției siderurgiei naționale din datele disponibile care înregistrează producția de oțel la nivel mondial¹⁵. Din acestea reiese că în România, în anul 1975, producția era de 9,5 milioane de tone de oțel, în creștere constantă până la vârful obținut în anul 1984, de 14,4 milioane de tone. Este remarcabilă producția României de oțel din anii '80, când țara ajunge să ocupe un onorabil loc 14 în clasamentul mondial al marilor producători de oțel. După 1984, timp de trei ani, producția se înjumătățește, ajungând să se obțină cea mai mică producție, de 8,67 milioane tone de oțel, în 1987. În următorii doi ani producția începe să crească din nou. În 1989 se produc 9,05 milioane tone de oțel. Din 1990 România începe să producă tot mai puțin oțel, cu minimele în anii cei mai slabi: 1992 (cu 3,11 milioane tone oțel), 2000 (cu 2,98 milioane tone de oțel) și 2009 (cu 2,76 milioane tone de oțel) și maximele acelei perioade din anii 2006 și 2007, când s-au obținut 6,26 milioane tone de oțel. În anul 2017 s-a înregistrat o producție scăzută anuală la nivelul țării de doar 3,40 milioane de tone oțel.

După cum se știe, până în 2005, România privatizase 95% din industria siderurgică¹⁶ și, conform acordurilor semnate

---

¹⁵ Aceste date sunt furnizate de World Steel Association, disponibile la adresa: www.worldsteel.org, (accesat 15.05.2017).

¹⁶ România la începutul anilor '90 număra 10 combinate siderurgice mai mari și cam tot atâtea unități productive siderurgice de dimensiuni mici, în general laminoare sau întreprinderi de prelucrare a metalului, amplasate în diferite zone ale țării.

în vederea aderării la UE, statul nu mai avea dreptul să subvenționeze acest sector. În țara noastră, la nivelul anului 2002, existau în domeniul siderurgiei 33¹⁷ de întreprinderi de producție și 4 institute de cercetare-dezvoltare¹⁸. În plus, în baza aceluiași acorduri, toate combinatele siderurgice românești trebuiau să fie la fel de competitive cu cele din UE, mai ales în privința numărului de angajați implicați în producția de oțel, care la noi era considerat a fi prea mare. Pentru a rezolva această situație trebuiau să se implementeze programe de restructurare de personal, de investiții, de îmbunătățire a calității produselor¹⁹, de reducere a consumurilor energetice și, nu în ultimul rând, de protecție a mediului. Situația sectorului siderurgic²⁰, după mai bine de 12 ani de la momentul în care s-a anunțat privatizarea sa aproape completă, este aceea că șase din cele zece mari combinate siderurgice sunt falimentate²¹,

---

¹⁷ A se vedea *Anexe*, Întreprinderile siderurgice funcționale din România în anul 2002.

¹⁸ Informații preluate din Hotărârea nr. 213/2002 privind aprobarea Strategiei de restructurare a industriei siderurgice din România pentru perioada 2002-2005, publicată în M.O., în data de 27 martie 2002.

¹⁹ Cu toate că România primise numeroase certificări internaționale în privința calității produselor siderurgice obținute, așa cum se va vedea în partea a doua a lucrării.

²⁰ Pentru mai multe detalii se poate consulta, spre exemplu, articolul: *Ce ne-a adus UE-ul?*, publicat în data de 13.03.2017, la adresa: www.romania-reala.ro/index.php/economie/item/2446-ce-ne-a-adus-ue-ul (accesat: 18.04.2017).

²¹ Folosim vechile denumiri, este vorba de următoarele unități siderurgice falimentate: Întreprinderea de Sârmă Câmpia Turzii, combinatul siderurgic de la Călan, combinatul Siderurgic Reșița, Siderca Călărași, Oțelul Roșu, dar și Fabrica de Alumină Oradea. combinatele siderurgice care mai produc în acest moment sunt: combinatul Siderurgic de la Hunedoara, combinatul de oțeluri speciale de la Târgoviște, Petrotub Roman, Tepro Iași, combinatul siderurgic din Galați.

fără nicio posibilitate de a mai fi vreodată reluată producția aici, în timp ce celelalte unități productive care au mai rămas, până în acest moment active, funcționează la capacitate mult diminuată, cu un număr foarte restrâns de angajați.

Cele mai păguboase privatizări au fost realizate cu firma rusească Mechel care a pus numai ea la pământ, patru unități productive siderurgice: Întreprinderea de Sârmă Câmpia Turzii, Oțelul Roșu, Fabrica de rulmenți de la Buzău, Laminorul Brăila, în timp ce Fabrica de alumina Oradea, care producea alumina tabulară folosită în industria militară, considerată sector strategic în vremea lui Ceaușescu, a fost preluată de Ruski Aluminium²². Cu aceeași procedură, noile patronate rusești au oprit producția, invocând diferite pretexte și au vândut cam tot ce se putea din aceste unități, de la utilaje și echipamente, până la dezmembrarea întregii structuri productive pentru a fi valorificată la fier vechi. În urma lor au rămas mii de oameni fără loc de muncă. Cum de a putut fi posibil așa ceva? Răspunsul stă într-un lung lanț de scăpări legislative și slăbiciuni umane. Din tot acest vârtej distrugător, prețul cel mai mare s-a plătit în locuri de muncă pierdute. Dacă în anul 2000 sectorul siderurgiei număra 77.172 angajați, în doar trei ani numărul acestora scade la aproximativ 60.000, în timp ce în decembrie 2017 metalurgia, conform datelor INS²³, pare că ar număra 30.700 de angajați, o cifră, în opinia noastră, mult prea mare în raport cu situația actuală a producătorilor români de metal, ceea ce pune un mare semn de întrebare în fața metodologiei prin care s-a ajuns la acest rezultat, numărul

---

²²A se vedea articolul: www.zf.ro/companii/gigantul-rus-ruski-aluminium-cere-facilitati-sau-va-inchide-fabrica-de-la-oradea-2993721, (accesat: 18.04.2017).

²³ Buletin statistic de industrie nr. 5/2018, coordonat de Elena Mihaela Iagăr.

real de angajați din acest sector neputând să atingă nici jumătate din cifra oficială lansată.

Mai surprinzător este faptul că la nivel mondial producția de oțel a crescut constant în ultimii douăzeci de ani, indicând nevoia mare pe piață a acestui material, în timp ce producția României a scăzut. Situația demonstrează că țara noastră a pierdut, prin scăderea producției, piețe de desfacere importante în sectorul siderurgiei la nivel mondial, acestea fiind preluate de alți producători, unii chiar din cadrul corporației multinaționale ArcelorMittal²⁴.

Din păcate dezindustrializarea României nu a făcut loc unui sector terțiar puternic. Ca posibilă soluție la această situație, considerăm că lansarea unei serii de programe naționale care să combine atât dezvoltarea industriei românești, implicit a siderurgiei, a producției în general și a exporturilor, împreună cu extinderea sectorului terțiar și prin aceste măsuri implementarea de politici de creare de noi locuri de muncă, ar putea reprezenta calea potrivită spre dezvoltare reală, durabilă, spre creșterea nivelului de trai al majorității populației și reducerea inegalităților sociale și a sărăciei.

Un alt concept utilizat este cel de *reprezentări sociale*, aparținând psihologiei sociale. Reprezentările sociale sunt un tip de formă verbalizată prin care oamenii își exprimă modul în care gândesc despre diferite situații, grupuri, persoane, obiecte, ca o consecință a interacțiunii lor directe sau mediate cu socialul și urmare a acumulării unor experiențe specifice în timp. Pentru a lămurii lucrurile, menționăm că teoria despre

---

²⁴ArcelorMittal este cel mai mare producător mondial de produse siderurgice, cu o producție de 97,03 milioane de tone în anul 2017, conform datelor World Steel.

reprezentările sociale a fost elaborată, pentru prima dată, de către Serge Moscovici, în anul 1961. Acesta a reevaluat conceptul lui Emilé Durkheim de *reprezentare colectivă*. Noua teorie are ca punct de plecare ideea conform căreia nu ar exista granițe între universul interior și cel exterior al individului/grupului, subiectul și obiectul în acest caz nefiind distincte în mod necesar²⁵. Regretatul profesor ieșean, Adrian Neculau, în prefața lucrării *Psihologia câmpului social. Reprezentările sociale*, considera că reprezentările sociale sunt „un aparat evaluator, o grilă de lectură a realității, o situație în lumea valorilor și o interpretare proprie dată acestei lumi.”²⁶

A gândi socialul și a vorbi apoi despre acest mod de gândire generează o întreagă poveste care este despre comprehensivitatea și *logica practică* a unui individ sau a unui grup, ceea ce pune în evidență resorturile interioare care ajung/au ajuns să le pună în mișcare comportamentele trecute, prezente sau viitoare. Altfel spus, reprezentările sociale sunt o *realitate particulară construită*²⁷ și din această cauză ele pot diferi uneori atât de radical încât se poate ajunge la relatări total discordante de la un individ/grup la altul, în ciuda faptului că, spre exemplu, obiectul/situația/evenimentul reprezentat este același/aceeași. Totodată reprezentările considerăm că sunt legate indisolubil de o serie de procese psihice precum:

---

²⁵ Jean-Claude Abric, „Reprezentările sociale: aspecte teoretice”, în Adrian Neculau (coord.), *Psihologia câmpului social. Reprezentările sociale*, Editura Polirom, Iași, 1997, p. 107.

²⁶ Adrian Neculau (coord.), *Psihologia câmpului social. Reprezentările sociale*, Editura Polirom, Iași, 1997, p. 9.

²⁷ Isobele Stewart, Christèle Fraissé; Capitolul VI Schemele cognitive de bază: un model de studiere a reprezentărilor sociale, în Michel-Louis Rouquette (coord.), *Gândirea socială. Perspective fundamentale și cercetări aplicate*, Editura Polirom, Iași, 2010, p. 143.

limbajul ca și capacitate de a verbaliza, inteligența intrapersonală sau capacitatea individului de a fi conștient de propriile sentimente, valori, opinii, procese cognitive. Așadar, este evident faptul că oamenii își vor reprezenta totdeauna realitatea înconjurătoare în moduri diferite în virtutea faptului că fiecare are o capacitate diferită de a își *traduce* pentru sine această realitate, în funcție de, în special, *capitalul cultural* deținut (educație, structuri mentale etc.). Din acest motiv reprezentările, chiar dacă nu sunt aserțiuni științifice, ele funcționează ca un tip de gândire comună, pseudo-științifică în baza căreia oamenii evaluează și își construiesc propriile comportamente, în funcție de contextul social. De aici se desprinde *dubla logică*, după cum o numește Serge Moscovici, a reprezentărilor, cea cognitivă și cea a socialului, ultima care poate părea „illogică” sau incoerentă. Este exact, dacă vom compara termenii, ceea ce Pierre Bourdieu numește *practică* ce „[...] are o logică care nu este aceea a logicii și, prin urmare a aplica logicilor practice logica logică înseamnă a risca distrugerea logicii pe care vrem să o descriem prin intermediul instrumentului folosit pentru descriere.”²⁸

După Jean-Claude Abric, reprezentările sociale ar îndeplini patru funcții²⁹: 1) **de cunoaștere** care ajută să se înțeleagă și să se interpreteze realitatea facilitând totodată *comunicarea socială*; 2) **identitară** situează indivizii într-un anumit câmp social permițând elaborarea unei identități sociale și personale în acord cu un sistem de norme și valori istoric determinate, facilitează *comparația socială* și îndeplinește un rol în *controlul social* exercitat de o comunitate asupra

---

²⁹Jean-Claude Abric, *op. cit., passim.*, pp. 110-112.

membrilor săi; 3) **de orientare** care orientează practicile și comportamentele indivizilor și grupurilor prin felul în care își *definesc finalitatea unei situații* determinând *a priori* relațiile și demersul cognitiv de adoptat, la care se adaugă un *sistem de anticipări și așteptări*; 4) **justificativă** care permite *a posteriori* justificarea comportamentelor, are rolul de a menține și justifica diferențele sociale, reprezentările apropiindu-se aici de stereotipuri în discriminarea sau menținerea unei distanțe între anumite grupuri.

Pentru a studia reprezentările sociale ale angajaților combinatului asupra schimbărilor din cadrul organizației am ales să utilizăm metoda chestionarului, însă nu am dorit să ne rezumăm numai la un descriptivism al unor situații, fapte sau comportamente, ci ne-am dorit a realiza și o punere în evidență a *nodurilor centrale* ale reprezentărilor care apar. Ca și cadrele am utilizat concepte ale *paradigmei constructivist-structuraliste*, reprezentată de sociologul francez Pierre Bourdieu.

Teoria *nodului central* este dezvoltată, cu începere din 1976, de Jean-Claude Abric care considera că „orice reprezentare este organizată în jurul unui nod central”³⁰ și îi determină acesteia atât semnificația, cât și organizarea. Astfel, după același autor, nodul central al unei reprezentări îndeplinește două funcții: 1) *generativă* prin care se creează sau se transformă semnificația altor elemente reprezentate; 2) *organizatorică* prin care se ordonează celelalte elemente din cadrul reprezentării, totodată nodul central este și cel mai stabil element din cadrul acesteia. Diferența între două reprezentări ale aceluiași element este dată, după Abric, de însăși

---

³⁰ *Ibidem*, p. 115.

organizarea reprezentării în jurul a două noduri centrale diferite.

Abordarea temei reprezentării schimbărilor din cadrul combinatului ne-a adus într-o direcție interesantă de cercetare, cu deschidere multiplă către alte ramuri ale sociologiei: 1) *sociologia industrială* care studiază întreprinderea nu doar ca sistem tehnico-economic, ci și ca sistem social, cu structuri sociale specifice, cu sisteme de relații individuale sau de grup care se constituie în contextul muncii, procese sociale, funcțiile sociale îndeplinite, relațiile cu comunitatea, sistemul industrial din care face parte cu structura și dinamica sa, influența societății asupra întreprinderii, etc.; 2) *sociologia muncii* care se concentrează cu predilecție pe studiul motivației muncii, efectele muncii asupra stării de sănătate, satisfacția muncii, dezvoltarea personalității prin muncă, etc.; 3) *sociologia organizațiilor*³¹ care se preocupă de felul în care o organizație coordonează eforturile umane în vederea atingerii scopului stabilit de către aceasta, relațiile interumane care se nasc în urma cooperării, viața colectivă în general etc..

Despre sociologia dintre întreprindere și istorie

Această cercetare aduce în atenție o problemă foarte complexă implicată de schimbările din ultimii 50 de ani a societății românești, așa cum s-a reflectat ea în cadrul unei întreprinderi productive, combinatul siderurgic de la Galați, prin discursul oamenilor ei, reprezentările pe care și le-au făcut asupra organizației, prin documentele de arhivă consultate,

---

³¹ Pentru mai multe detalii se pot consulta lucrările: Claudette Lafaye, *Sociologia organizațiilor*, Editura Polirom, Iași, 1998 și Adrian Netedu, *Elemente de sociologia organizațiilor*, Editura Eurocart, Iași, 2000.

statistici și analiza articolelor din cotidianul local *Viața Nouă/Liberă*³².

Volumul de date colectate a fost mare, eșantionarea a fost una teoretică (33 de subiecți/32 de interviuri). Am avut în vedere, în măsura disponibilității de interviu, să alegem subiecți din cât mai multe profesii/meserii, vârste, gen, vechime în muncă. Am ilustrat aceste detalii în tabelul din Anexe privind situația interviurilor. O **limită a cercetării** provine din eșantionul chestionarului aplicat celor 137 de subiecți, care a avut ca temă reprezentările sociale asupra combinatului. Am urmărit doar o explorare a problematicii reprezentărilor combinatului și nu reprezentativitatea datelor obținute.

În ceea ce privește informațiile din presă, din partea a doua a lucrării, acestea sunt date secundare, supuse subiectivismului jurnalistic și contextului politico-ideologic, ele însă pot foarte bine servi ca și orientare pentru a înțelege mai bine complexitatea fenomenului social care ajunsese să fie, din anii '70 până la începutul anilor 2000, combinatul de la Galați.

Considerăm, prin întreaga cercetare, că am identificat principalele schimbări organizaționale din cadrul combinatului care au avut loc în ultima jumătate de secol, acesta fiind și **primul obiectiv** pe care ni l-am propus. Schimbările au inclus variațiile numărului angajaților, forma de organizare, producția, funcții îndeplinite în comunitate, tehnologia utilizată, regimul ideologic etc.

---

³² Cotidianul gălățean s-a numit *Viața Nouă* până în ianuarie 1990, moment în care i-a fost schimbată denumirea în *Viața Liberă*.

Am atins și **al doilea obiectiv** acela de a putea analiza reprezentările sociale ale unor angajați, foști angajați ai combinatului și gălățeni.

Astfel, am verificat dacă există diferențe între felul în care își reprezintă femeile și bărbații combinatul. Din analiza noastră a reieșit că nu există astfel de diferențe semnificative.

Am identificat o diferență de reprezentare pe categorii de vârste datorate contextului istoric diferit în care au trăit generațiile. Conținutul reprezentărilor nu sunt atât de diferite, cu toate că se observă la categoria mai vârstnică prezența unor termeni care nu se regăsesc ca apariție semnificativă la cei mai tineri, cum ar fi: „dezvoltare”, „producție”, „nostalgie”, „regret”, „mândrie”. Categoria seniorilor arată o apropiere afectivă față de combinat față de tineri și sunt mai îngrijorați în privința viitorului acestuia, apar termeni precum: „distrugere”, „vândut pe nimic la străini”, „dezamăgire”. Cei mai tineri se arată mai distanți și „văd” combinatul în mod neutru, detașat, ca pe ceva care ține de „industrie”, în care sunt „condiții grele de muncă” și „pericole”, existența sa justificându-se într-un sens destul de pragmatic, legat de „dezvoltare” și avantajul „sponsorizărilor de la nivel local”.

Persoanele care au lucrat sau încă lucrează în combinat nu au o reprezentare semnificativ diferită a acestei organizații față de cei care nu au lucrat aici.

Ultimul obiectiv care a urmărit o analiză a interrelaționării dintre biografiile individuale și dinamica combinatului ca organizație semnificativă din perspectivă socială și economică pentru populația orașului Galați a fost atins prin interviurile realizate și discuțiile pe marginea acestora pe care le-am făcut în partea a treia.

Cele trei **ipoteze** formulate în cadrul cercetării au fost confirmate. Așadar, luând în considerare rolul avut în structura economiei naționale, dar și a CAER, (în fostul lagăr socialist), activitatea combinatului a fost mai eficientă/mai stabilă în perioada comunistă, decât în perioada capitalistă, de după 1989. Acest aspect reiese, mai ales, din interviuri, prin felul în care angajați/foști angajați ai combinatului se raportează la perioada de muncă de dinainte de 1989, care e privită în mod pozitiv, ca reper, dar și cu nostalgie, în comparație cu un prezent instabil și stresant și un viitor plin de incertitudine sau teama pierderii locului de muncă.

Din perspectivă economică, combinatul de la Galați a avut o evoluție tipic corporatistă în perioada comunistă, preluând în timp o funcție socială pentru salariații proprii, dar și pentru comunitate, prin contribuții semnificative în plan social, educațional, cultural sau sportiv. Transformările de după 1989 au redus radical funcțiile îndeplinite în comunitate de către combinat. Am avut în vedere verificarea acestei ipoteze în analiza pe care am făcut-o în subcapitolul *Era combinatul socialist o corporație?*, dar ea se confirmă și în analiza interviurilor, a articolelor de presă.

Ultima ipoteză se referă la faptul că privatizarea combinatului siderurgic de la Galați a fost mai degrabă rezultatul lipsei de strategii și de politici publice coerente la nivel central/local, în vederea adaptării la noile realități socio-economice europene/mondiale, prin reorientarea industriei de profil și a piețelor de desfacere, și mai puțin al efectelor datorate tranziției economice din România de după căderea comunismului. Este confirmată de statisticile cuprinse în cadrul cercetării, de interviuri, de analizele făcute și de articolele de presă.

Acest studiu deschide mai multe **direcții viitoare de cercetare**. Prima direcție ar fi legată de studierea felului în care oamenii își reprezintă realitatea și impactul experiențelor trecute trăite în modalitatea de a se raporta la anumite situații/evenimente prezente. A doua direcție, ar fi cea legată de inițierea unor studii în vederea elaborării de politici coerente pentru dezvoltarea industriei producătoare de oțel. A treia direcție ar putea fi reprezentată de o cercetare legată de abilitățile/capitalurile pe care instanțele educaționale le formează/inculcă copiilor în vederea intrării pe piața muncii.

Prezentul studiu are ca și **elemente de originalitate** tema în sine, deoarece combinatul de la Galați nu a mai făcut obiectul unei astfel de cercetări cu caracter monografic, dar și abordarea din perspectivele *sociologiei industriale, a muncii și organizațiilor*, la care, prin intermediul conceptului de reprezentări sociale, se poate adăuga și perspectiva *psihologiei sociale*.

Bibliografie selectivă

- Åslund, A. (2010). *Cum s-a construit capitalismul. Transformarea Europei Centrale și de Est, a Rusiei și a Asiei Centrale*. Iași: Editura Tipo Moldova.
- Ban, C. (2014). *Dependență și dezvoltare. Economia politică a capitalismului românesc*. Cluj-Napoca: Editura Tact.
- Boym, S. (2001). *The Future of Nostalgia*. New York: Basic Books.
- Boltanski, L., & Chiapello, È. (2016). *Noul spirit al capitalismului*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
- Boudon, R. (1998). *Efecte perverse și ordine socială*. Tipografia Multiprint Iași: Erosong & Book.
- Bourdieu, P. (2000). *The Mith of Globalization and the European Welfare State Acts of Resistance. Against of New Miths of Our Time*. Cambridge: Polity Press.
- Chelcea, L. (2008). *Bucureștiul postindustrial. Memorie, dezindustrializare și regenerare urbană*. Iași: Polirom.
- Constantiniu, F. (2002). *O istorie sinceră a poporului român* (III ed.). București: Editura Univers Enciclopedic.
- Durkheim, E. (2001). *Diviziunea muncii sociale*. București: Editura Albatros.
- Georgescu, V. (1992). *Istoria Românilor-de la origini până în zilele noastre* (1st ed.). București: Editura Humanitas.
- Ghețau, V. (2012). *Drama noastră demografică. Populația României la recensământul din octombrie 2011. Reprofesionalizarea României IV*. București. Editura Compania.
- Giddens, A. (2000). *Consecințele modernității*. București: Editura Univers.
- Iordăchiță, G. V. (2004). Considerente sociologice despre privatizarea și restructurarea S.C. SIDEX S.A. Galați. In *Revista de cercetare și intervenție socială* (vol. 6). Iași: Editura Lumen. pp. 797-806.
- Moscovici, S. (1997). *Psihologia socială sau mașina de fabricat zei*. Iași: Editura Polirom.
- Neculau, A. (1999). *Memoria pierdută. Eseuri de psihosociologia schimbării*. Iași: Editura Polirom.
- Neculau, A. (Ed.). (2004). *Viața cotidiană în comunism*. Iași: Editura Polirom.
- Paști, V. (2006). *Noul capitalism românesc*. Iași: Editura Polirom.
- Piketty, T. (2015). *Capitalul în secolul XXI*. București: Editura Litera.
- Polanyi, K. (2013). *Marea transformare. Originile politice și economice ale epocii noastre*. Cluj-Napoca: Editura Tact.
- Stahl, H., H. (1972). *Studii de sociologie istorică*. București: Editura Științifică
- Starobinski, J. (1993). *Melancolie, nostalgie, ironie*. București: Editura Meridiane.
- Stiglitz, J. (2013). *Prețul inegalității. Cum societatea divizată din ziua de astăzi ne pune în pericol viitorul*. București: Editura Publica.
- Zamfir, C. (2004). *O analiză critică a tranziției. Ce va fi „după”*. Iași: Editura Polirom.